pagini bucovinene

ANUL VIII, nr. 7 (91)

IULIE 1989

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

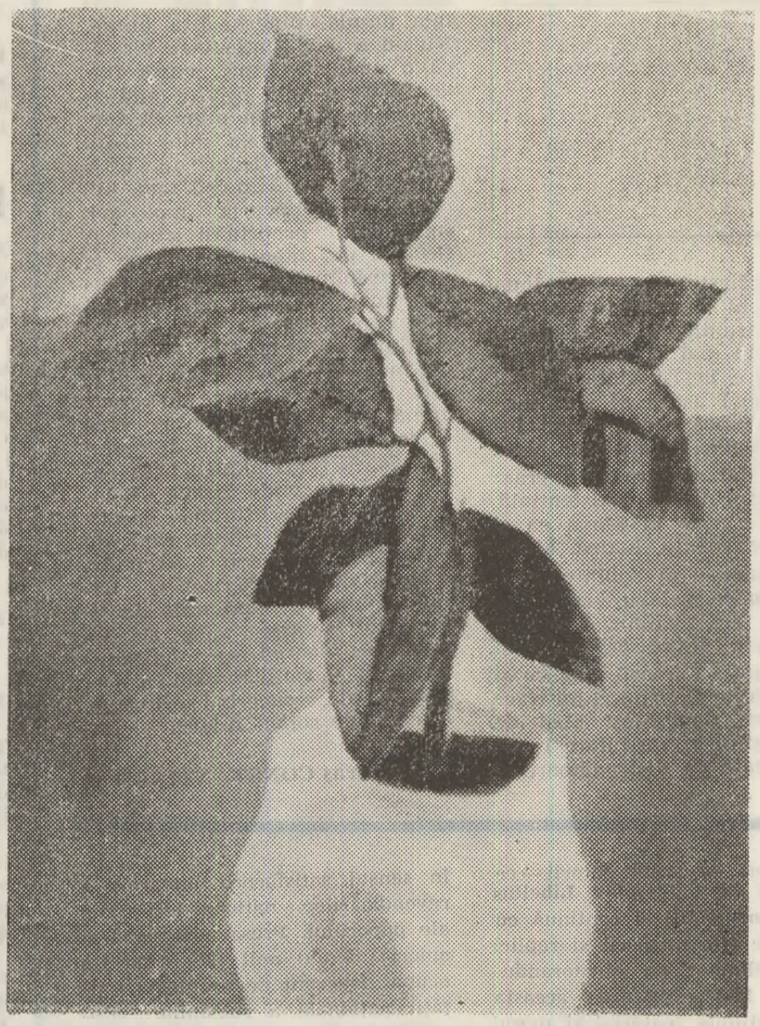
Congresul al IX-lea al P.C.R. memorabil moment al istoriei contemporane

Semnificația evenimentelor care produc schimbări în destinul unui popor este sporită, întotdeauna, în timp. Momentul hotărîtor al istoriei contemporane a României socialiste îl constituie Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a delimitat o nouă epocă, fără precedent ca amploare și intensitate a transformărilor revoluționare și care a luat numele ctitorului ei. Semnificativ denumită „Epoca Nicolae Ceausescu", perioada de aproape un sfert de secol, avînd ca bornă de hotar Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, este o perioadă ce a imprimat un nou curs edificării socialismului în patria noastră și dezvoltării generale a societății românești. O vastă operă de profunde transformări, ce caracterizează acest timp al prefacerilor constructive, poartă amprenta gîndirii și activității secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ales de către forumul comuniștilor, în rezonanță cu întreaga națiune, în funcția supremă de conducător al partidului. Intens marcată de personalitatea conducătorului partidului și statului, opțiunea poporului a jalonat drumul marilor înfăptuiri ce delimitează pregnant spiritul epocii în care trăim.

„Privind retrospectiv la întreaga activitate din acești ani, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că a fost o epocă de mari transformări și remarcabile realizări în toate domeniile, care au confirmat pe deplin justețea concepției partidului nostru privind aplicarea legilor generale, a principiilor socialiste la realitățile și condițiile din România", sublinia secretarul general al partidului în Expunerea de la Plenara C.C. al P.C.R., a consiliilor și birourilor executive ale organismelor democrației muncitorești revoluționare și organizațiilor de masă și obștești.

Omagiind împlinirea a 24 de ani de la evenimentul ce s-a concretizat într-o piatră de hotar pentru destinul României socialiste, întreaga noastră națiune își exprimă neabătut voința de a înfăptui exemplar, într-o deplină unitate de fapte și de conștiință, obiectivele și sarcinile Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, îndemnurile secretarului general al partidului exprimate în cuvîntările la ședințele Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Indisolubil legate de numele conducătorului suprem al partidului și patriei, mărețele realizări ale epocii inaugurate de Congresul al IX-lea al P.C.R., constituie, pentru întreg poporul, un prilej de profundă mîndrie patriotică și, totodată, puternica garanție a continuei înaintări pe calea progresului și a dezvoltării patriei. Intreg procesul de perfecționare a activității din toate domeniile, ale cărui direcții de dezvoltare au fost exprimate cu claritate de către cea mai autorizată voce a națiunii, se înscrie într-o continuitate specifică ce a condus într-o profundă unanimitate de „cuget și simțire", în planul marilor înnoiri deschise de memorabilul eveniment al devenirii noastre, spre culmile atinse de poporul și patria noastră la timpul prezent. Acest vast proces de perfecționare, ale cărui principii și coordonate au fost elaborate de secretarul general al partidului, se înscrie organic în necesarul rol al întăririi Partidului Comunist Român ca singurul centru vital al națiunii socialiste, care angajează plenar conștiința tuturor spre mobilizarea energiilor creatoare ale poporului în vederea transpunerii în viață a planurilor și programelor de dezvoltare multilaterală a țării. Este, astăzi, o dovadă de netăgăduit că suflul novator, inaugurat de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român — eveniment ce a deschis o epocă — este asociat cu efervescența unei activități teoretice și practice legate de numele celui care întrunește, într-o simbolică elocvență, calitățile și virtuțile unui popor demn, ce-și construiește viața și destinul așa cum și le-a dorit. Expresie semnificativă a înaltei stime și recunoștințe purtate întemeietorului de eră nouă, aniversarea memorabilului eveniment, înscris cu litere de aur în istoria patriei, devine astfel un emoționant moment de referință, aflat în prim-planul cronicii prezentului socialist al patriei.

P. B.

Pictură de Costin NEAMȚU

autograf ȘTEFAN S. GOROVEI

Rădăcinile

Năzuim necontenit întru aflarea și definirea adevărurilor despre noi înșine: ne căutăm permanent identitatea ca popor, ca persoane, dar și ca verigi ale acelui lanț care face legătura între individualitățile momentului și colectivitatea eternă. Complexe raporturi, genetice și spirituale, ne fixează, fiecăruia dintre noi, această identitate, dîndu-ne adevărata valoare și adevăratul preț, cam așa cum bolta întreagă pune în valoare fiecare din pietrele care o alcătuiesc, statornicite și sprijinite de raporturi exprimabile în graiul cifrelor. Identitatea noastră, ca fii ai patriei și ai propriilor noștri părinți, altfel de raporturi ne-o statornicesc. Ea ne vine din adîncimile incomensurabile ale Timpului, prin acea legătură, aproape de neexprimat, între oameni și locuri. Sînt rădăcinile noastre, prin care glasul străbunilor răzbate spre noi; poruncile lor se descifrează în fiecare dintre noi.

Istoricul, adevărat Ianus bifrons, scrutează trecutul, înspre rădăcini, în timp ce, alături de semenii săi și împreună cu ei, înaintează spre viitor. Intoarcerea sa spre rădăcini nu e, nu poate să fie, echivalentul unei claustrări. Căutările sale pentru definirea identității — în triada exprimată la începutul acestor rînduri — stau și ele sub semnul acelorași raporturi complexe al căror rod este propria lui personalitate. Rădăcinile lui însuși se împletesc, în adîncurile Timpului, cu rădăcinile semenilor săi, urcînd spre a da vigurosul arbore al națiunii întregi. Nu s-ar cuveni să pornească în această aventură a cunoașterii, care este cercetarea istoriei, pentru definirea identității naționale, cineva care nu-și prețuiește propria sa identitate, care nu-și cunoaște propriile sale rădăcini. Cum altfel ar putea fi istoricul conștiință a cetății și glas al cetății?

Cu smerenie mă întorc, pentru a lua lumină, spre plaiurile Țării de Sus. Mă bucur să le găsesc senine și înflorite și cu puterea nouă mă întorc la munca mea. Și dau laudă rădăcinilor vii peste toate veacurile, sărutînd pragul tocit peste care au trecut înaintașii. Identitatea statornicită de ei, prin rădăcinile cele mai îndepărtate, îmi e temă de recunoștință și de legămînt pentru viitor.

Partidului, inima noastră

Pe degetul țării
ca un inel
smaraldul acestui timp
nepereche
în apele lui sclipitoare
curg anii
măreț arhitect e partidul
el suflet clădește
și brațe deschise întinde
spre noi și spre lume
cinstire-i aducem
prin faptele noastre
ce nu sînt decît
amplificate ecouri ale inimii
necontenit iubitoare și tinere.

Mihai MARCIUC

REPORTER

ȘANTIERUL DE FIECARE ZI

I

— Robotul acesta, primul pe care-l facem aici, are patru grade de libertate.

Am înțeles exact: „patru grade de libertate". Cu o asemenea inspirată formulare erau numite (cu un firesc de toată ziua) posibilitățile de mișcare ale unei „mîini" mecanice, flexibilitatea controlată a ei în operațiunea de vopsire a radiatoarelor.

Ne aflăm în atelierul de sculărie-matrițerie al unei mari secții de la Intreprinderea de Utilaje și Piese de Schimb din Suceava. Secție în care cîteva mașini de frezat portal dominau lumea. metalică din jur, în consonanță cu „statura" uriașă a strungurilor carusel din secția vecină. Bărbatul de lîngă mine, inginerul Iosif Bialy, de o reținere ce-i stătea bine, parcă „vinovat" de o mulțime de lucruri ce se petreceau lîngă robotul ce prindea făptură, nu ar fi avut curajul să spună că mintea sa iscoditoare are infinit mai multe „grade de libertate" decît robotul pe care-l priveam. În completarea afirmației de la început, a făcut totuși o precizare:

— Noi am adus proiectului multe îmbunătățiri. Încît, aș putea spune că atelierul de sculărie e și laborator de cercetare, de concepție și creație.

Ochii inginerului, mistuiți de curiozitate, au fugit de la componentele robotului spre lăcătușul Tudorel Giurcă, cel care tocmai terminase de refăcut „mîna mecanică", și — în intimitatea lor — spre colegul din atelierul de proiectare, ing. Gheorghe Constantinescu, spre alți trei muncitori specialiști antrenați în execuția părților mecanice și electrice ale complexului mecanism. Și ar fi vrut să zică ceva — admirativ, de bună seamă —, dar i-am luat-o înainte:

— Performanța robotului?

Ea nu fusese încă probată. Dar, în cazul ing. Bialy, anticipările nu greșesc.

— În primul rînd, una ce ține de umanism. Îl scoate pe lucrător din mediul toxic. Apoi, productivitatea...

Ar fi urmat alte precizări. Alte detalii. Toate sugerînd ipostaze ale „gradului de libertate" al materiei cenușii. Toate spunînd că merită să-i cunoști pe oamenii acestei unități stăpînite de febra unicatelor. În fiecare zi, în fiecare clipă.

II

Din decembrie '87, nu mai pășisem aici. Un an și jumătate mi se părea puțin pentru întîlnirea unei alte imagini, cu reliefuri noi. Pe directorul întreprinderii, Ioan Nemțișor, îl prinsese același gînd. Cu o oarecare jenă, căutînd unduitor în memorie, îl și mărturisise. Am încercat, totuși, să trăim împreună impresia — i s-o fi părut o privire metaforică a lucrurilor? — că o unitate economică, de-acum matură, cu specialiști

(continuare în pag. IV)

Ion PARANICI

Lupta românilor pentru unitate național — statală în conștiința opiniei publice internaționale

In colecția „Bibliotheca historica romaniae", seria „Monographies", ale Editurii Academiei R.S.R. a apărut, sub bunele auspicii ale Academiei R.S.R. și Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S.R., în anul împlinirii a 70 de ani de la înfăptuirea idealului de veacuri al tuturor românilor, unirea lor într-un stat liber, independent și unitar, valoroasa carte **„L'opinion publique internationale et le problème de l'unité nationale et politique des roumains"** semnată de reputații istorici acad. Ștefan Pascu și prof dr. C. Gh. Marinescu. Ea se constituie într-o variantă revizuită și îmbogățită în spiritul exigențelor colecției, a unei lucrări apărute în 1980 la Editura „Dacia" din Cluj. Pe mai bine de 200 de pagini autorii întreprind o analiză aprofundată a celor două idei magistrale ce au străbătut istoria neamului nostru: dreptatea și libertatea, independența și unitatea. Și aceasta, subliniază autorii, începînd cu **„Romaniile populare"** din perioada migrațiilor și continuînd cu cnezatele și voievodatele și mai apoi cu toți acei nemuritori ai neamului nostru, „domni de sine stătători" ce cu arma și inteligența diplomatică au luptat pînă la jertfa de sine, cei mai mulți, pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate și continuîndu-se cu timpurile moderne.

Cartea avută în vedere, în afara materialului istoric în sine, de o impresionantă bogăție informațională, asupra căreia vom reveni în altă ordine de idei, ridică și cîteva probleme de filosofie a istoriei. Ele pornesc și sfîrșesc în nuanțarea științifică, materialist-dialectică a **raportului dintre național și universal.** Autorii demonstrează, astfel cu claritate cum **„cauza românească"** în diferitele ei **momente istorice,** devine și **„cauză europeană".** Cu legitim temei se relevă faptul că dacă într-o anume etapă în marile orașe ale Europei Occidentale, de pildă, se anunțau prin salve de tun ori trageri de clopot victoriile românilor, aceasta se datora și interesului politic al unei Europe ce se știa astfel apărată ea însăși, aici, la hotarele Carpaților și Dunării. Mai tîrziu, „cînd idealurile de libertate și independență devin comune tuturor popoarelor europene, acest „răsunet" va însemna o autentică solidaritate, o armă strategică deosebit de eficace a subminării sigure a dominației și salvgardării marilor idealuri, pentru toate popoarele europene subjugate de imperii".

O altă problemă abordată de autori este aceea privind cauzele care au determinat amploarea acestui „răsunet internațional al luptei românilor pentru libertate și unitate națională". Desigur, în primul rînd, se situează faptele oamenilor acestor locuri, exemplare prin eroismul lor deseori tragic, conjugat cu simpatia pentru niște idealuri comune; mai apoi autorii menționează activitatea diplomatică a unor personalități de frunte românești care au reușit să sensibilizeze această opinie publică internațională, fapt deosebit de meritoriu. Lucrarea pune în relief și aportul unor mari personalități care au sprijinit cauza noastră națională începînd cu Marx și Engels și continuînd cu scriitori ca V. Hugo, E. Zola, G. Carducci, oameni de știință, savanți ca: Ernest Lavisse, Roberto Fava, Emile Picot, ziariști, personalități politice de prim rang, președinți de țări ori de guverne ca: W. Wilson, P. Poincaré, G. Clemenceau și așa mai departe. Cît despre modalitățile folosite de intelectualii români în atragerea opiniei publice în sprijinul idealurilor naționale ele au fost la fel de variate: relații personale ori amicale sprijinite pe respect și considerație reciprocă,

(continuare în pag. II)

Conf. dr. Dumitru TIUTIUCA

CRONICA LITERARĂ

RODICA BRAGA: MAIA

Romanul *Maia* al Rodicăi Braga, apărut la Editura Eminescu, în 1988, ia numele personajului principal a cărui poveste o constituie. După primele pagini, cartea ne-a dus cu gîndul la titluri precum *O femeie singură* sau *Femei singure*, fiindcă ea este tocmai povestea unei femei singure.

Maia (numele provine din Maria și capătă pe parcurs conotații multiple) lucrează la Poligrafie, a divorțat de cîtva timp de arhitectul Tavi și-și crește acum cei doi copii ; suferă de insomnie și face un tratament de trainning autogen. sub controlul medicului psihiatru Alexandru. Acesta, divorțat și singur la rîndul său, o ajută să se redescopere și să se regăsească. Se îndrăgostește de ea și cei doi se vor căsători. Fostul soț, devenit alcoolic, își părăsește a doua soție și se sinucide. Cam acestea ar fi, banalizate, faptele ce închează centura cărții. Dar „carnea" ei este cea care dă farmec și substanță : Maia, care este și naratorul, trăiește intens, amplificîndu-le și reverberîndu-le, stările deosebite prin care trece ; este de o sensibilitate maladivă, „macabră", cum spune ironic fostul ei soț. Ea percepe senzațiile și evenimentele cu acuitate, cu o interminabilă sete de analiză, în care recunoaște uneori ceva distrugător. De la prima pagină unde „prezența și tăcerea doctorului au ceva vegetal în ele" dînd senzația de „liniște și răcoare", pînă la ultima, în care „tristețea fără nume abureste ca pielea proaspăt jupuită a unui animal sacrificat", cartea își seduce cititorul tocmai prin această pastă de senzații și trăiri, care amintesc uneori de irealitatea imediată blecheriană. Cum extraordinara sensibilitate de percepție și analiză revin vocii naratoarei, pare puțin verosimil faptul că la un moment dat și Alexandru și Tavi fac dovada aceluiași mod discursiv, nelăsînd personajului titular unicitatea de registru. Sensibilitatea exacerbată are și explicații psihanalizabile, dacă ne gîndim că în adolescență, înaintea căsătoriei cu Tavi, Maia l-a iubit pe Christian ; acesta a plecat din țară și ea a renunțat la copilul pe care urma să-l aibă, păstrînd ani întregi sentimentul unei neclare culpabilități. Tot de moartea unui copil și tot de un sentiment de vină este legată schimbarea carierei de chirurg cu aceea de psihiatru a lui Alexandru. Coincidențele ar putea să pară greu de crezut (și uneori le simțim parcă inutile) dar autoarea știe acest lucru și îl subliniază. Ea își ia astfel distanța față de iresponsabilul clișeu „viața e ca-n cărți, ca-n filme", punîndu-și personajele să observe că viața e uneori „ca o melodramă perfectă". Acest fond de melodramă însă, pe lîngă că e recursul cinstit și curajos la locul comun, crează și un efect de autenticitate. (Cu toate acestea sinuciderea lui Tavi, am simțit-o ca falsă, ca „aranjînd" parcă prea bine lucrurile). Moartea lui Tavi prilejuiește recursul la un alt loc comun : „nimic nu e nou, totul se repetă". Impresia de deja trăit e acută. Maia asistase cu Tavi la înmormîntarea lui Christian, acum, împreună cu Alexandru și copiii, asistă la înmormîntarea lui Tavi și are copleșitorul sentiment că totul se repetă. Efectul de circularitate, cum spunea Serge Dubrovski undeva, nu face decît să sublinieze absurditatea și monotonia vieții. Cu curaj, autoarea își asumă și un alt loc comun („viața lucrează pentru noi, să lăsăm timpul să hotărască") și cititorul simte acest lucru cînd află că Maia va avea un copil, eveniment ce îi redă echilibrul și o leagă de viitor.

Aș spune că romanul *Maia* e expresia fericită a spiritului feminin, prin autocontemplație, voluptate a suferinței, dacă nu ar avea, de fapt, un sănătos fond moralizator : din evenimentele de absurd și melodramă pe care le trăiește, Maia învață un lucru, vechi de cînd lumea, dar la fel de trainic ca ea, că numai fericirea te mai poate salva, că „fericirea e însăși viața". Titlul *Maia* capătă astfel sensuri vaste : e opțiunea eroinei, mai întîi, onomastică („numele Maia mi l-am dat singură cînd eram mică"), mai tîrziu, existențială. Alexandru vede în Maya ca și indienii, existența, lumea. Maia-Maya, putem să subînțelegem, este opțiunea pentru viață. Voluptatea amărăciunii, obsesia morții care deveniseră adăpost și obișnuință a femeii singure și descumpănite („Nici o zi nu trece fără să-mi dau acest obol de trăiri confuz crepusculare") vor fi înlăturate ca distrugătoare și devorante. Maia se hotărăște să pună capăt interminabilei analize maligne („Să încep prin a învăța să nu-mi mai numesc durerile sufletești"); odată cu „ne mai numirea (scrierea) durerilor sufletești" romanul ia sfîrșit, el durează tot atît cît se dezvolta această analiză dătătoare de sens și devine inutil, se termină, deci, odată sensul găsit („Fericirea e însăși viața").

Romanul rămîne deosebit de valoros și interesant tocmai prin paginile lui de analiză a unor stări incerte sau confuze. O astfel de pagină, antologică, merită citită în întregime : „Absența oricărui gînd e ea însăși o atingere proaspătă. E cufundare într-o materie vegetală, răcoroasă, odihnitoare. Cu tot trupul scufundat și în el însuși. În bătaia amplă, puternică a inimii. Nu eu o aud. Cutia mea toracică o aude. O clipă, scurtă fulgerătoare a unei priviri lăuntrice mă desface din mine însămi. Stau și mă uit la mine din punctul acela exterior mie ca o graniță de care nu mă tem. Mă recunosc cu bucuria molcomă. În căutarea propriului trup. A fiecărui por atent la ceea ce se petrece înăuntru. În centrul făpturii mele. Cred că adorm. Deși sînt conștientă de tot ceea ce continuă să rămînă treaz în jurul meu. Un val de căldură iute, ascuțită, mă desparte în două. Jumătatea mea prudentă vrea să se smulgă neantului de care-i este frică. Dacă alunec prea adînc ? Acolo unde începe să devină înăbușitor. Inima desolidarizîndu-se de ritmul rar de pînă atunci. Pentru o secundă, scăpată de sub control și bătînd nebunește. Curentată de filamentul subțire, tăios al frigului ce aleargă spre extremități ca o alarmă. Jumătatea mea abandonată recucerind teritoriile. Dorința de somn. Adorm".

Muguraș CONSTANTINESCU

Lupta românilor pentru unitate național — statală în conștiința opiniei publice internaționale

(urmare din pag. I)

conferințe, articole de presă, broșuri, organizarea de manifestații politice, vizite diplomatice, organizarea de comitete de luptă comună pentru promovarea unor idealuri general-umane etc.

Relația dintre intern și internațional are și o altă dimensiune, în lucrarea pe care o supunem atenției publicului românesc. O realitate social-politică națională solidă și prosperă conduce — arată autorii — implicit la creșterea prestigiului internațional al țării respective, la consolidarea ei pe plan extern. „Așa s-a întîmplat, de exemplu, după cucerirea independenței, cînd România a început să joace un rol tot mai activ în viața internațională și cînd a sporit în consecință interesul opiniei publice europene pentru mișcarea politică și națională a românilor". „Să nu uităm apoi — se arată în lucrare — că, la rîndu-le, românii au sprijinit lupta de eliberare națională și de emancipare socială a altor popoare și națiuni tinere. Așa au procedat față de lupta italienilor, germanilor, albanezilor, grecilor, polonezilor, bulgarilor, precum și a rușilor pe timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie etc. Și nu în ultimul rînd, străinătatea, fără nici o reticență, cunoscîndu-ne mai bine, se va cunoaște și pe ea însăși în aceeași măsură, după cum istoria unui popor pentru a fi înțeleasă mai bine trebuie să se proiecteze pe fapte și evenimente mai largi, continentale și chiar mondiale. „Istoria poporului nostru, de exemplu, nu poate fi înțeleasă fără păgubire, neraportată la istoria Europei de Sud-Est și Ocidentale și, parțial, la cea a Orientului". Istoria universală nu este o simplă însumare de istorii naționale, ci o interrelaționare sistemică a acestora ce le luminează deseori inedit, totdeauna însă numai astfel adevărat. „Relația național-internațional — subliniază autorii — devine astfel una din metodele cele mai productive de interpretare a istoriei și prin aceasta deosebit de modernă".

„Răsunetul internațional", așadar, al unei istorii care a însemnat mai mult decît în alte părți „luptă", chiar dacă autorii o numesc în noua variantă „le problème". Cronologia istoriei poporului român chiar și la cea mai sumară perspectivă, a fost, într-adevăr, mai mult una a luptelor decît a momentelor de restriște. Și autorii citați, istorici de prestigiu validați prin numeroase alte lucrări, se opresc mai în amănunt cu analiza proceselor și fenomenelor istoriei românilor integrată în cea universală, la cîteva dintre cele mai semnificative fenomene și procese : Unirea Principatelor Române, momentul „Memorandumului" și formarea Statului național unitar român, subliniindu-se încă o dată ideea că secolul al XIX-lea a fost, într-adevăr, secolul națiunilor.

Unirea Principatelor din 1859, de exemplu, sau „Unirea cea mică", cum inspirat i-a spus B. P. Hașdeu, gîndindu-se evident la „Unirea cea mare" a reprezentat primul moment hotărîtor în realizarea statului național. „Evenimentul confirmă, relevă autorii, din plin, raportul dialectic dintre național și internațional, conjugarea fericită a factorilor interni cu cei externi ce influențează evoluția fenomenelor și proceselor sociale, primii avînd, așa cum demonstrează însăși istoria poporului român, un rol hotărîtor, decisiv". „L'union de 1859 fut avant tout une nécessité historique, le resultat de l'évolution historique et de la lutte multiséculaire menée par le peuple pour sa libération sociale et nationale. Ce sont bien les Roumains qui oeuvrèrent eux-mêmes leur Etat national" (p. 22).

Cucerirea independenței a adus noi puncte de sprijin întru susținerea edificiului național unitar al poporului român. Mai multe **„memoriale"** (1881—1883 — al lui G. Barițiu — 1890 — „al studenților, 1892 — **„Memorandumul românilor din Transilvania și Ungaria"**) fac cunoscute opiniei publice mondiale măsurile de oprimare a românilor din Imperiul austro-ungar, lupta lor pentru egalitate în drepturi și pentru autodeterminarea politică a Transilvaniei și Bucovinei. „Acest proces petiționar are o lungă istorie în Transilvania — arată autorii — ce a început cu **„Supplex Libellus Valachorum"** (1791) și continuă cu o suită de alte memorii și replici ce au culminat cu Memorandumul din 1892". Mișcarea aceasta a fost susținută material și moral de toți românii din toate provinciile istorice, însemnînd un nou și important moment al solidarității interne, sprijinită fiind, totodată, și de forțe progresiste europene din Franța, Italia, Belgia, Anglia, Rusia, Statele Unite ale Americii și chiar din Germania, Austria și Ungaria.

Victoriile obținute de armata română în marea epopee națională de la Mărăști-Mărășești și Oituz, în vara anului 1916, în timpul războiului de eliberare și unitate națională au depășit cu mult semnificațiile unei victorii locale, constituind o importantă contribuție românească la înfrîngerea Puterilor Centrale. Au fost nevoiți să aprecieze pozitiv evenimentele nu numai șefi de guverne și de state ale Antantei ci și adversarii românilor, precum generalul german Kurt von Morgan. Solidaritatea și sprijinul opiniei publice europene și americane au atins valențe superioare în anii războiului de eliberare și unitate națională dus de poporul român, mai ales în anii 1917 și 1918.

Din multitudinea faptelor și actelor de conștiință solidară și militantă a opiniei publice europene și americane cu cauza noastră națională, analizate pe larg în lucrare, menționăm pe cea de la 5 februarie 1919, cînd la Paris a avut loc o impresionantă manifestare filoromână la care au participat peste 30 de personalități ale emigrației românești, 40 de personalități ale vieții politice și culturale franceze, precum și sute de cetățeni francezi. Manifestația franco-română a avut drept scop să influențeze pozitiv **Conferința de Pace** în sensul satisfacerii integrale a revendicărilor național-teritoriale ale poporului. Presa europeană și americană din anii 1919—1920 s-a ocupat frecvent de problema unității naționale a românilor. „România Mare ar putea fi în lumea de mîine un element stabilizator", scria la 2 februarie 1919 „Le Temps". Șeful guvernului român, I. I. C. Brătianu și alți diplomați acordă interviuri ori scriu articole în presa pariziană pentru a explica opiniei publice legitimitatea revendicărilor național-teritoriale ale poporului român și marile sacrificii făcute în timpul războiului de eliberare și unitate națională pentru cauza **Aliaților.** Și concluzionează autorii lucrării pe care o prezentăm publicului românesc : „L'appui moral et politique accordé aux Roumains par l'opinion publique mondiale dans leur long combat pour la realisation de l'Etat unitaire et national reste gravé dans la chronique des relation internationales, révélant d'une part l'incessante ascension et finalement l'affirmation de la conscience nationale du peuple roumain et d'autre part la progressive prise de conscience de l'opinion publique mondiale pour assurer la triomphe des forces progressistes de l'humanité" (p. 206).

Cartea acad. Ștefan Pascu și prof. dr. C. Gh. Marinescu nu este una de conjunctură, ci încununează o veche și perenă strădanie, așa cum trădează și bogatele note de subsol. O încununare și o strădanie spuneam, pentru că se valorifică deseori inedit, uneori din altă perspectivă importante documente de arhivă de proveniență foarte diversă : franceză, italiană, engleză, belgiană, rusă, americană, germană etc., menite să pună în lumină adevărul istoric, faptul că cele mai mari personalități politice și cultural-științifice ale timpului au recunoscut justețea idealurilor noastre național-statale și au sprijinit pe căi directe și indirecte împlinirea lor. Lucrarea reprezintă o contribuție românească de certă valoare științifică în domeniul istoriografiei, reușind să integreze organic istoria culturală în cea universală.

---

* Ștefan Pascu, C. Gh. Marinescu, **L'Opinion publique internationale et le probleme de l'unite nationale et politique des Roumanis,** Ed. Acad. Buc., 1988, 210 p.

DAN BODNAR

Și lumină

Și lumina se zbătea ca o zăludă
patimă a unei sinucigașe flori
ori era uscată strada, ori era udă
tu veneai cîteodată, nu veneai uneori

Munți de tutun am ars așteptîndu-te
veri și toamne se-ntîlneau în fecioare
adolescența noastră se hîrjonea cu timpul
fără brațe ea, el fără picioare

Hainele mi le porți acum prin casă
și te bucuri simplu de nopțile cu lună
și privești mirată strada unde
lumina se zbătea ca o nebună.

Peisaj

Așa te vreau purtînd un coș în spate
cu fragede plante de cîmp și gutui
să-mi spui că-i nouă toamna, că se poate
să ne-ascundem în fructele oricui

să cadă noaptea — rochie de stambă
peste o ceață de lumini străină
așa te vreau devreme în cîmpie
cu brațele zvîcnind din rădăcină

de n-ar porni un vînt printre răchite
de nu ne-am pierde-ntr-un viclean șuvoi
de n-am avea cuvinte-nnebunite
de spaima unui gînd străin de noi !

Scenariu de primăvară

Tu cînd privești pe geam e primăvară
un cînt deșteptător în gama Re
dar primăvara-i între patru gînduri
închisă cu-n poem de Mallarmé

în jur actori cu durerile-n ei
și reflectoare și lăzi și costume
pe margini se repetă înfrunzirea
și se repetă-n gînd versuri postume

un cireș înflorit repetă vîntul
dar gata, regizorul zice „motor"
tu privești pe geam — e primăvară
și fulgi bătrîni se-nghesuie-n decor

un cînt deșteptător în gama Re se-aude
între troiene pentru-a doua oară
mari oameni de zăpadă repetă înfrunzirea
tu cînd privești pe geam e primăvară.

Drum lung

în memoria naturalistei **Dian Fossey**

Ar trebui să ai o armă la tine
printr-atîția șerpi și melci mai cu seamă
să o-ncarci cu vorbele-mi triste, apoi
să treci dorința fără vreo teamă

Atît de departe vei fi în curînd
și-atît de sedusă de o liană grea
de-o să te prindă primăvara de coate
și aerul va înfrunzi în urma ta

E gata. Nu-i gata. Toți ar vrea. Și nu.
E bine. Nu-i bine. Mare. Pămînt.
Turbate cuvinte se zguduie-n tine
la mine ajunge un cînt.

Ziua și noaptea

Blestemată sonerie — ochi umflați — apă rece —
— tramvai — condică — miere — Sorina
peste timpul cînd era voios militar
a căzut dureroasă cortina

Au sărit din el foi scrise arzînd
ca dintr-un secret jurnal al unui munte
din sufletul său sprijinit pe cîmpii
sar și acum petale mărunte

La un pas de semințe — coji țambalul
desface otrăvite conserve de miere
țambalagiul rătăcind printre corzi
ca în metropolă prin garsoniere

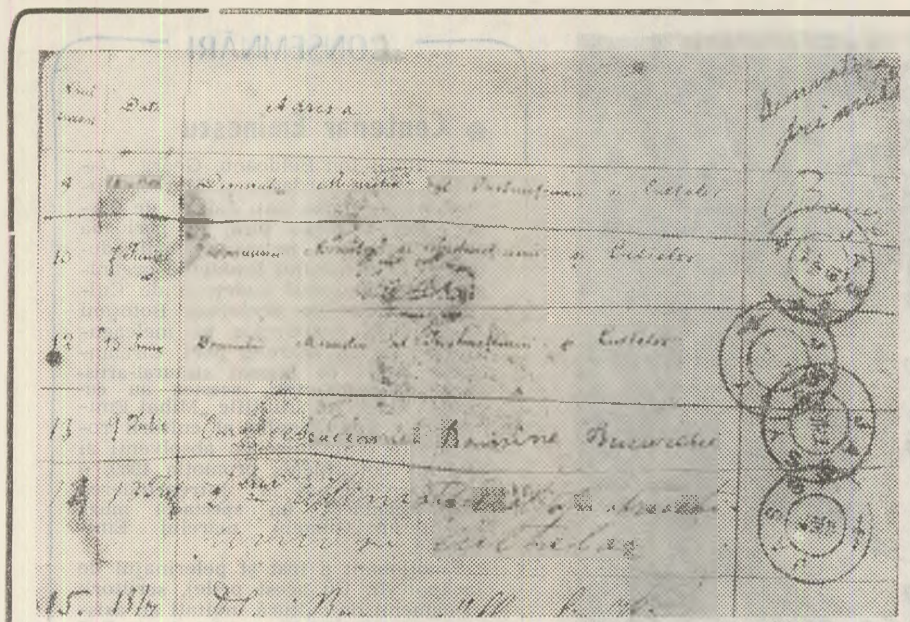
Uitînd că vrăbiile măsoară timpul
cade din cer prăfuită cortina
blestemată sonerie — ochi umflați — apă rece —
— tramvai — libertate — iubire — Dorina.

Atunci

Cînd picoteau gîndacii plictisiți în pomi
și-ți număram pe mînă vine
cînd îți dădeam să muști întîiul măr
cînd pentru noaptea ta eram prea mic

cînd sîngele tău nu mai era bun la nimic
și nici un șarpe nu-ți mai da tîrcoale
cînd pentru noaptea ta eram prea mic
cînd te salvau cireșii de la jale

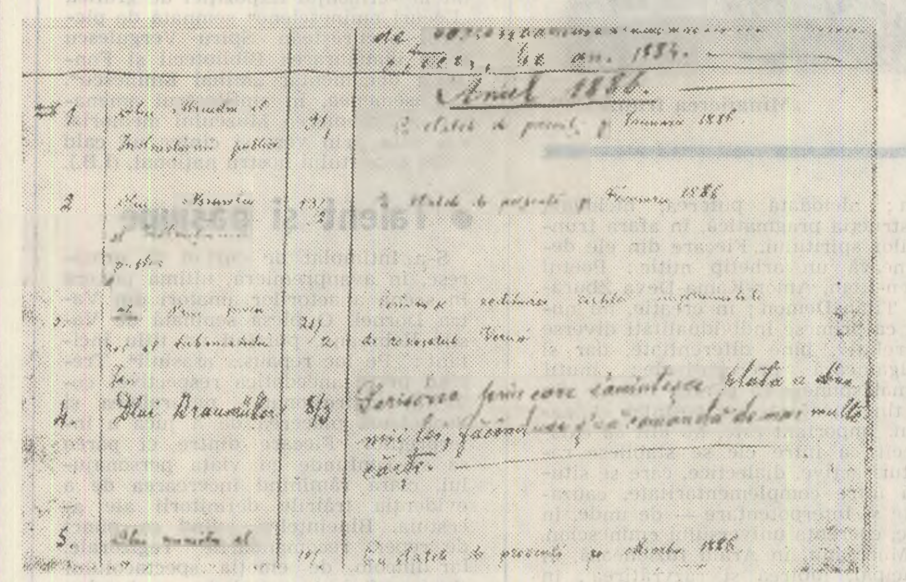
Atunci doream să îți ridic
statuie cu frunziș în poale.

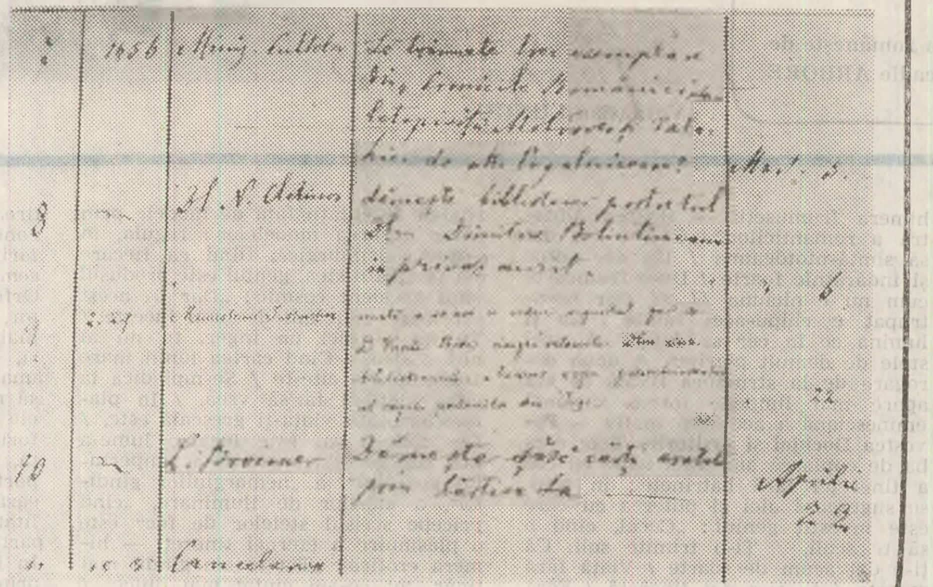

INEDITE EMINESCU

Reproducerile din prezentul număr sînt fotocopii după înregistrările făcute de Mihai Eminescu (pe timpul cînd era bibliotecar la Iași) în trei registre recent descoperite în arhiva Bibliotecii Centrale Universitare Iași: *Condica de Expediție 1864 - 1904 Condica de Eșire 1864 - 1895* și *Condica de Intrare 1864 - 1895.*

Liviu PAPUC

După o ploaie de aprilie

După o ploaie de aprilie
Incercînd să vă descriu inima,
senzații noi,
Cînd întors fără umbrelă, deci fără
prejudecăți,
Am întîlnit-o pe ea, floarea roșie a
nopții
Crescînd pe cîmpul unui tunel
Ce se prelungea în lună. Numai cît
o iluzie
Și apoi ascultînd ropote repezi pe
acoperișuri,
Ințelegînd că încă n-o pot culege,
rupînd, iubită am numit-o,
Doar.
Cu nopți de nesomn
Luîndu-vă martori, la saltul acrobatic,
din cer, al primăverii
Și numai o clipă simțind otrava ce-o
ascunde ea,
Am aflat pasărea fecundînd-o cu
depărtări,
Furîndu-i sămînța și răsărind-o în
cuvînt,
Incălzind gîndul locuitorilor de prin
împrejurimi
Și apoi ascultînd ropote repezi pe
acoperișuri,
Inspăimîntat de trecutul ei răsuflînd,
iubită am numit-o,
Doar.
In acea stea cu minciuni,
Denumirea nu-mi aparține, alții și-au
îngăduit-o,
Deslușeam vagi și ciudate forme,
lumini crude,
Așa că i-am cerut voie să stau și s-o
privesc
Cum emitea stranii speranțe, lungi
și amare rădăcini,
Săream astfel fereastra visului, să
mă audă, nimeni,
Și-apoi tot ascultînd ropote repezi pe
acoperișuri
M-am întîlnit mai tînăr, cu inelul ei,
și-atunci
doar poezie am numit-o,
Doar

Alexandru-Cristian MILOȘ

SCRISORI INEDITE

Agatha Bârsescu către Virgil Tempeanu

În universul mirific al spiritualității fălticenene, numele lui Virgil Tempeanu ocupă un loc de frunte. Fiu adoptiv al urbei în care și-a petrecut 20 de ani din tinerețe (1913—1932), profesorul, scriitorul și germanistul Tempeanu a desfășurat o rodnică activitate creatoare, fiind, — alături de A. Gorovei, M. Sadoveanu, V. Ciurea, I. Dragoslav, A. G. Stino ș.a. — unul din factorii care au impulsionat viața culturală din micul oraș moldav.

Aici, la Fălticeni, în amfiteatrul Liceului „Nicu Gane", sau în sala de gimnastică, s-a comemorat (în 1927) centenarul morții lui Pestalozzi; a fost invitat M. Sadoveanu la împlinirea vîrstei de 50 de ani (în 1930); tot aici au dat primele concerte în public copiii Valentin și Ștefan Gheorghiu, reputații interpreți de mai tîrziu. La aceste frumoase manifestări culturale aveau să se adauge și reprezentațiile — în premieră pe țară —, date de celebra actriță Agatha Bârsescu, cu elevii clasei sale de teatru de la Iași. Cunoscută peste hotare, ea a onorat scena vieneză la Burgtheater; a jucat la Berlin, Hamburg, la Metropolitan House în New York, în roluri din „Medea" și „Sapho" de Grillparzer, „Antigona" de Sofocle, „Maria Stuart" de Fr. Schiller ș.a.

Prin 1927, Agatha Bârsescu era profesoară la Conservatorul ieșean. În încercarea de-a depăși greutățile materiale prin care trecea, dar și de a schimba atmosfera ternă în care era obligată să trăiască într-un hotel, se adresează lui Virgil Tempeanu la Fălticeni, propunîndu-i o serie de spectacole cu „Sapho" și „Medea", apoi cu „Iphigenia în Taurida" de Goethe, „Mireasa din Messina", de Schiller și „Fără Dumnezeu", de Hugo Bartsch, ce vor fi traduse de talentatul germanist, la rugămintea artistei.

Prin 1980, l-am vizitat pe profesor la Buftea, unde locuia, solicitîndu-i, pentru studiu, unele scrisori primite de la marea tragediană. Ne-a oferit spre lectură o serie în germană și română, din care am ales pe cele ce se refereau la relațiile culturale cu Fălticenii. Zilele petrecute în acest oraș, în 1927 și 1928, au rămas vii în amintirea artistei. La gară i s-a făcut o primire triumfală, de către oficialități și de publicul venit în număr mare s-o salute cu toată însuflețirea.

Găzduită în casa lui Virgil Tempeanu, lîngă Banca Națională, Agatha Bârsescu a recitat pentru oaspeții iubitori de cultură fragmente din rolurile care au făcut-o celebră, dar și versuri de Goethe. Oferindu-i-se în dar un stilou de aur, tragediana și-a exprimat dorința ca la moartea ei să fie îmbrăcată în costumul eroinei Sapho, iar locul de odihnă să-i fie Fălticenii. Această ultimă dorință nu i s-a realizat. În 1939 Virgil Tempeanu nu mai era la Fălticeni, iar vremurile deveniseră tulburi.

Umilită de Ministerul Artelor, care-i înnoia **anual** contractul la Conservatorul din Iași și n-o angaja măcar pe 3 ani — așa cum dorise — ca să aibă liniștea sufletească, Agatha Bârsescu îi va dezvălui prietenului din Fălticeni mizeriile pe care era nevoită să le îndure. Au fost zile cînd nu avea măcar un leu în buzunar! În 1931, Virgil Tempeanu trimite primului ministru Nicolae Iorga o scrisoare emoționantă, cerîndu-i ajutorul: „E vorba de Aceea, cărora la toți ne place să-i spunem „Marea noastră tragediană", D-na A. Bârsescu. Ea însă nu mai joacă, ci **își trăiește tragedia**". Apelînd la Iorga „ca la cel mai înalt exponent al culturii din această țară", V. Tempeanu adaugă: „O modestă pensie viageră, bine meritată de la țară, ar scuti-o de greutățile în care se zbate și de umilința de a cere, în fiecare an, Ministerului Artelor reînnoirea contractului pe un an ca profesoară la Conservatorul din Iași".

Memoriul l-a înduplecat pe primul ministru, care a acordat pensia cerută.

Dorința de a călători în Apus, de a revedea scenele care au făcut-o celebră, au obligat-o pe Agatha Bârsescu să apeleze la împrumuturi bancare în Fălticeni. Virgil Tempeanu a acceptat imediat rolul de garant.

Prezentăm mai jos cîteva din scrisorile adresate germanistului. Ele constituie exemplul viu al unei prietenii creatoare în epocă, și, în egală măsură, o crudă mărturie despre condiția artistului într-o societate care-i nega dreptul la o existență onorabilă.

Eugen DIMITRIU
Petru FROICU

1

28.I. 1927, Iași

Mult Stimate Domnule Tempeanu,

Poate că o să vă mirați primind aceste rînduri dar cred că nu vă sînt o necunoscută, nu este așa? Și pe urmă, eu m-am ocupat în timpul din urmă foarte, foarte mult cu persoana D-voastră, am citit cu multă plăcere și mare interes Conferințele D-voastră [1]) — atîtea idei înalte, frumoase, atîta dragoste pentru Omenire! Idei, care din nefericire se cunosc așa de puțin în Țara noastră, și vă rog să mă credeți că din această cauză mă simt aici străină și sufăr!

O, dar nu de mine și de starea mea sufletească voi să vorbesc; iată dar. Este un an de cînd ocup la Conservator catedra care s-a creat pentru mine și fără să mă laud pot spune că progresele Elevilor mei sînt recunoscute aci de public și presă. Am o dorință vie de a juca la Fălticeni, chiar în orașul unde locuiți D-voastră, „Efigenia de Tauris", traducerea D-voastră, cu Elevii mei; vă voi da o reprezentație de prima clasă. Vă rog a-mi răspunde cît de curînd dacă planul meu vă suride — am putea juca în aprilie sau după Paște, cum credeți timpul mai favorabil. Aștept cu mare nerăbdare răspunsul D-voastră și mă bucur chiar acum de splendida reușită ce vom avea! Primiți vă rog salutările mele călduroase.

Agathe Bârsescu

Str. Sf. Sava 15, Iași

2

19 august 1928, Iași

(Mult stimate și iubite prietene),

Cu cea mai mare bucurie scriu aceste rînduri, regret numai că nu am darul poeziei spre a exprima aceea ce inima mea simte! În adevăr, cum să spun, lumei cititoare și iubitoare de artă, bucuria ce-mi umple sufletul? Felicit și mulțumesc D-lui Tempeanu pentru neprețuitul **dar** — limba românească, Teatrul românesc este îmbogățit cu traducerea a trei capodopere: **Iphigenia în Taurida** de Goethe, **Sapho** și **Medea** de Grillparzer. Versiunea românească este perfectă, sublimă și eu, care am jucat aceste capodopere în original aproape o viață întreagă, pot aprecia frumuseții versiunii românești. Rog deci pe Dl. Prof. V. Tempeanu a primi mulțumirile mele călduroase, admirația mea sinceră și a merge înainte pe această cale; literatura germană posedă o mulțime de lucruri frumoase și mărețe care așteaptă numai să fie cunoscute publicului românesc. Eu însă sînt acum fericită avînd traducerea rolului meu favorit — Medea!. Este adevărat că am jucat (...) în englezește Medea lui Legouvé, căci nu exista traducerea lui Grillparzer și aceasta era o dorință a mea arzătoare și iată că s-a împlinit. Ultima dată am jucat pe această Medea, în limba germană, la **New York**, la 12 noiembrie 1924, a fost prima reprezentație clasică după război, succesul a fost un triumf, rolul lui Jason a fost jucat de marele actor **Max Montor.** Voi juca această Medee — versiunea D-lui V. Tempeanu în ultimul meu Turneu ce-l voi face luînd rămas bun de la scenă. Această Medee a fost poate cel mai mare succes al carierei mele, va fi acum „Cîntecul lebedei".

(Agathe Bârsescu)

3

(Iași), 4 aprilie 1929

Mult stimate și iubite prietene,

Mulțumesc din tot sufletul pentru cuvintele d-tale bune și tot interesul ce pui pentru mine, niciodată nu m-am îndoit de prietenia d-tale adevărată, precum și de nobilul d-tale caracter. Dacă nu am scris mai pe larg afacerile și neajunsurile mele este că nu voiam să te supăr pe d-ta și apoi crede-mă, mult stimate prietene, nu mai aștept nimic, dar absolut nimic — este adevărat, **țara** nu este de vină, nici publicul care întotdeauna m-a aclamat și mi-a arătat dragostea și admirația lui, cine este de vină știi și d-ta mai bine ca mine și de aceea sînt pe deplin dezgustată — chiar ieri am aflat ceea ce Ministerul cugetă despre mine, nu voi să mai repet aceste dobitocii, dar sînt, cum zic, dezgustată și nu aștept decît ziua fericită cînd voi putea lua iarăși vaporul și să mă îndepărtez cît mai mult de țara mea iubită!

Crede-mă, iubite prietene, **existența** care o duc aci o pot găsi cu ușurință oriunde și nu am nevoie de **milă** și **pomană** Onor Guvern! — Iată dar că fără să vreau ți-am spus durerea mea — dar te rog uită tot și nu cere pentru mine protecția celor mari.

Te salută cu adevărată prietenie,

A. Bârsescu

4

(Iași), 11 decembrie 1929

Mult stimate, iubite
D-le Prof. Tempeanu,

Am avut duminică 8 decembrie producția clasei mele — a fost foarte reușită și sala Conservatorului prea mică pentru lumea ce venise, — aplauze călduroase și felicitări din toată sala. Traducerea D-tale („Geschwistern" [2]) a plăcut enorm și adevărat a fost bine jucată.

Mult stimate și iubite Prietene, vin acum iarăși cu altă propunere, fiind pe deplin convinsă că D-ta vrei să-mi vii în ajutor în acest moment critic al existenței mele — și iată, dacă d-ta știi pe cineva, fie particular, fie bancă, care ar avea încredere în cinstea și cuvîntul meu (cu **poliță,** se înțelege) a-mi împrumuta pe timp de **șase luni** plătind și dobînda, suma de 12 000 (douăsprezece mii) atunci aș renunța pentru acuma la reprezentație știind foarte bine că mare muncă și neplăcere v-ar cauza la amîndoi, iubiții mei prieteni — și poate chiar să nu fie vreun mare folos, cine știe! — crede-mă că nu te-aș supăra dacă aș ști cum să fac mai bine. La finele lui **iunie,** îndată după închiderea școalei plec la Viena mai întîi, cu ajutorul lui Dumnezeu și sper să părăsesc țara pentru restul vieții mele! Împrumutul acesta îl fac pe termen pînă la **1 iunie 1930**; te rog răspunde d-ta sau iubita mea **Melanie** [3]) ce pot să aștept, și ce vă face D-voastră mai puțină supărare.

Cu toată dragostea și adîncă recunoștință, Agathe Bârsescu

5

22 iunie 1931

14 Rue de Montessuy (7) Paris

Mult stimate și iubite Prietene!,

Mai întîi de toate cele mai sincere, călduroase, profunde mulțumiri pentru marele ajutor — bunul Dumnezeu să vă dea toate fericirile și să vă răsplătească înzecit și însutit tot binele ce mi-ați făcut! [4]). Polița aceasta mult iubite prietene, să fie de la **15 iulie** la **15 octombrie** 1931, adică pe trei luni ca să am timpul să plătesc cinstit ca și altă dată. D-ta poți trimite banii pe adresa mea de (mai) sus. Acuma să-ți spun ceva și despre mine. Am plecat, se înțelege, ca o desperată ca să pot găsi ceva de lucru pentru viitor, și dacă aș **consimți** să **rămîn** aci, aș găsi, dar nu voesc, cauzele le voi spune verbal. Și acuma, fiindcă d-ta în marea bunătate și prietenie ce ai pentru artista A. Bâr.(sescu) ești gata a face ceva pentru mine, atunci te rog a-mi obține Contractul meu la Conservator, dacă **nu** pe viață, dacă nu cel puțin pentru **3 ani,** primesc chiar și pe mai puțin, căci doresc, **trebuie** să mai stau la Iași cîtva timp. Eu voi sta aici pînă la 1 august — pe urmă mă duc la Viena pentru puțin timp și la **20 sept.** la Iași înapoi, dacă voi avea **noul** Contract [5]). Dacă nu, ei bine, Dumnezeu nu mă va părăsi! Sînt mulțumită că am făcut acest sacrificiu de a veni aci, și-mi amintesc timpul trecut. Încă o dată primește, mult stimate și iubite prietene, eterna mea recunoștință. Sper și doresc din suflet să pot veni la toamnă pentru 2 zile la Fălticeni.

Devotată, Agathe Bârsescu

6

Iași, 15.2.1934

Mult stimate, iubite prietene,

În ultima scrisoare spuneam că îndată ce voi avea știri de la București îmi voi permite a te înștiința — deci am primit acu 2 zile invitația oficială din partea Dlui Dir. General al Teatrelor, **M. Sadoveanu,** că voi fi sărbătorită, — să scrie ceva, vor lua parte mulți artiști cu renume (...) și că serbarea va fi prin aprilie.

Am mulțumit, se înțelege, cît se poate de călduros D-lui M. Sadoveanu, arătîndu-i recunoștința mea, dar am rugat, dacă se poate, să se amîne această serbare pentru luna octombrie deoarece se potrivește cu planurile mele avînd în vedere Turneul meu de retragere în toată țara — afară de asta și sănătatea mea este, în urma unei răceli grave, foarte slăbită; aștept acuma răspunsul D-lui M. Sadoveanu, care sper să fie favorabil (...)

Primiți, vă rog, cu toți salutările mele cele mai călduroase, vă dorește din suflet și cu toată dragostea a D-voastră

Agathe Bârsescu

---

[1]) Ale căror rezumate apăreau în „Opinia" și „Lumea" din Iași (Notă a lui Virgil Tempeanu, pe marginea scrisorii).

[2]) de Goethe

[3]) Soția profesorului Virgil Tempeanu, soră cu pictorul Rudolf Schweitzer-Cumpănă

[4]) Profesorul Tempeanu a mijlocit și garantat împrumutul, de la o bancă fălticeneană, al cărei director îi era prieten apropiat.

[5]) Acest contract a fost obținut de Virgil Tempeanu. (Notă a profesorului, pe marginea scrisorii).

LIUBOMIR FELDEK

(R. S. Cehoslovacă)

Cum se scriu poemele

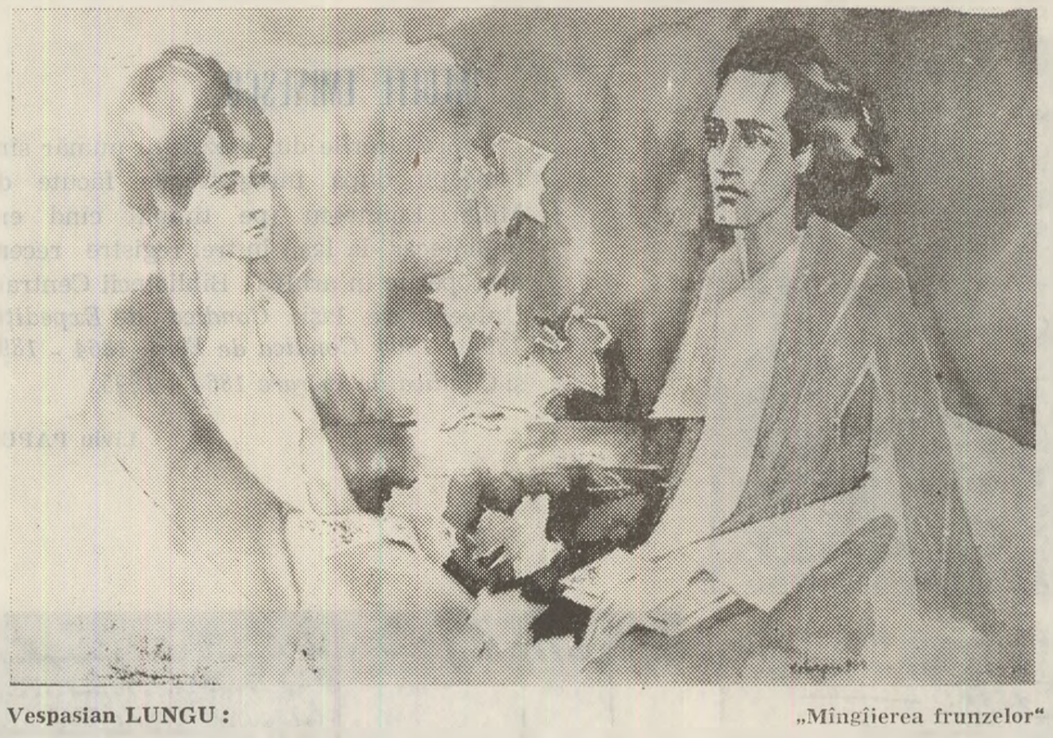
Scriu un poem
ce se-nşiră-n zig-zag pe pagina albă
jucîndu-se parcă de-a ascunsul cu mine
pe o costişă verde

Se caţără pe trunchiul zvelt al stiloului
ca pe un copac
dispărînd în frunzişul
din coroana minţii

Eu ştiu aceasta
şi scriu un alt poem
ce soseşte-n tăcere
ca toamna

Din coroana minţii cade frunzişul
Primului poem.

În româneşte de
Arcadie ARBORE

Vespasian LUNGU : „Mîngîierea frunzelor"

Despre vîrsta eroului eminescian (II)

III. DESTINUL

1. Unicitatea. Văzut dintr-o perspectivă strict literară — de purtător al unei sarcini lirice, sau de actant al unui eveniment narativ — eroul eminescian posedă dintru început prerogativa romantică a unicităţii. Ea nu presupune, obligatoriu, izolarea de lume, ori singurătatea ca stare fundamentală a sinelui, dar asocierea acestor două trăsături, fie şi numai temporară, este foarte frecventă. Unicitatea este asigurată prin mărci diverse, ele determinînd şi o anumită diferenţiere, dacă nu chiar ierarhizare a eroilor. Naşterea, mai exact, identitatea părinţilor, este prima din serie şi funcţionează în cazul personajelor de sursă mitică sau pe care poetul le-a preluat din basmul folcloric, cu condiţia ca unul, dacă nu ambii, să aparţină supraumanului ; cazul Titanului din **Demonism**, al lui Hyperion, al lui Făt-Frumos din lacrimă. Bipolaritatea originară, cu consecinţele ei, îi detaşează ab initio de oameni sau de muritorii comuni. Intuiţia genială a orizontului şi potenţialului lor semnificant, ca şi cultura sa de excepţie au permis lui Eminescu să focalizeze în ei două serii de prerogative — ale Titanului şi ale Demonului — şi să ne ofere, prin sarcina simbolică cu care sînt investiţi, una dintre cele mai complexe sinteze ale romantismului european în materie de personaje. În tot cazul, una din sarcini este tinereţea perpetuă, sau, altfel zis, abstragerea de la efectele timpului ; **Făt-Frumos din lacrimă** se încheie astfel : „...iar dac-a fi adevărat ce zice lumea, că pentru feţii-frumoşi vremea nu vremuieşte, apoi poate c-or fi trăind şi astăzi" ; ca să nu mai vorbim despre Hyperion sau alte personaje din serie, a căror împietrire în vîrstă este postulată genetic.

2. Predestinarea. În fond, şi naşterea, la Eminescu, ca şi la alţi romantici, este predestinare. Nu lipsesc însă nici moirele, în ipostaza românească a ursitoarelor. Rostul lor este de a desemna destinul eroilor fără ascendenţă divină dar care se înscriu pe alte orbite decît cele ale muritorilor de rînd — geniile. Faţă de modelul mitic sau folcloric, în scenariul eminescian intervin două modificări esenţiale. Ele nu-şi rostesc hotărîrea, în afara oricărei aspiraţii umane, ci la rugămintea „...ne-nţeleptei mume..." care cere pentru prunc „Un dar nespus de scump ce n-are nume / Ca să răsar-asupra tuturor..." **(Muşat şi ursitorile)**. Orgoliul şi iubirea maternă laolaltă îi hărăzesc copilului un destin tragic, mama jucînd oarecum rolul de Ananke.

În poemul din care am citat sensul destinului este eterna alergare după himera frumuseţii — floarea albastră a romanticilor : „Căci i s-a dat să simtă-ntotdeauna / Un dor adînc şi îndărătnic foarte / De-o frumuseţe cum nu e niciuna //...// Dar ne-ntrupat e chipu-acei iubite / Ca şi lumina ce în cer se suie / A unei stele de demult pierite". A doua derogare de la structura fixată în mit apare mai limpede într-o variantă eminesciană a aceluiaşi motiv — **Povestea Dochiei şi ursitorile.** Este vorba de cuplarea amintitei teme cu cea a tinereţei fără bătrîneţe ; în plus, se sugerează aici şi puterea cu care este investit geniul : „Cerul, cînd o să te scoli, / Ţi-o trimite soli. Că ţi-e dat acum de soarte / Viaţă fără moarte / Şi ţi-e dat tinereţă / Fără bătrîneţe. / Un cuvînt măcar să nu zici / E sfîrşitul unei muzici / Blînde şi aeriane / Ca sunarea din organe". Semnele predestinării apar însă din chiar momentul intrării copilului în lume într-o concentrare impresionantă : „Dar cînd a fost copilul să se nască, / Opri Orion ale sale pasuri / Ca soarta-n lume el să i-o croiască. // Jur împrejur se auziră glasuri / Şi s-au oprit Neptun din drumu-i sferic / Muţit-au limba de l-a vremii ceasuri". Motivele fuzionează superior, într-o nouă sinteză ideatică în **Miron şi frumoasa fără corp,** unde cel predestinat are de ales între realitate şi vis, frumuseţe şi desăvîrşire, etern şi efemer. Opţiunea geniului nu poate fi decît himera perfecţiunii, întrezărită, dar de neatins. Aspiraţia şi suferinţa devin stare unică, specifică geniului, distilată din iubirea de frumos şi dorinţa de femeie. Pentru Miron însă, spre deosebire de alte proiecţii eminesciene ale geniului, este posibilă dobîndirea condiţiei de muritor, din tinereţea fără bătrîneţe trecîndu-se direct în nefiinţă. Sigur, în **Miron şi frumoasa fără corp,** motivul geniului nu este definitiv exprimat. Osmoza între real şi imaginar, între mimesis şi simbol, caracteristică marilor creaţii eminesciene, nu este totală, tributul plătit basmului repercutîndu-se în idee.

3. Geniul şi ordinea cosmică. Feciorul de împărat fără stea elimină sechelele fidelităţii faţă de modele prin chiar negarea modelelor : regula, în ordinea demiurgică, fiind ca fiecare om să aibă o stea, geniul este produsul unui accident cosmic : „Dar în acest cer mare ce-n mii de lumi luceşte / Tu nu ai nici un înger, tu nu ai nici o stea, / Cînd cartea lumii mare Dumnezeu o citeşte / Se-mpiedică la cifra vieţii-ţi făr'să vrea. / În planu-eternităţii viaţa-ţi greşeală este, / De zilele-ţi nu este legat-o lume-a ta". Dar creaţia supremă a „imperiului geniului", a „nemarginilor gîndirii", a stărilor de iluminare, „cînd pricepe scrisul stelelor de foc" este o plăsmuire a eternei tinereţi — himera erotică : „Tot ce-am gîndit mai tînăr, tot ce-am cîntat mai dulce, / Tot ce a fost în cîntu-mi mai pur şi mai copil / S-a-mpreunat în marea aerului steril / Cu raze ale lunei ce-n nori stă să se culce / Şi a format un înger frumos şi juvenil". La dojana bătrînului mag că abdică de la prerogativele divine („Nebun eşti ori lunatec... / E visul tinereţii, e setea de amor") dă un răspuns care, acreditînd visul, exprimă opţiunea pentru tinereţea perpetuă : „Şi dac-ar fi ce-mi pasă ?... / ... / Tu cugeţi. Cugetarea cu raze reci pătrunde, / Loveşte chipul dulce creat de fantezie /.../ Dar eu... eu nu sunt astfel... Mie-mi place visarea". La Eminescu credinţa romantică în atotputernicia gîndirii, cristalizează în atotputernicie a poeziei. Eroul său, un fantast fascinat de puterea nemărginită a visului şi de metamorfozele acestuia, crează himere şi se supune lor cu voluptate, supunîndu-se, astfel, sie însuşi ; e un joc de oglinzi, desigur, neintenţionat, comandat de subconştientul creator, în care trebuie să vedem expresia unui narcisism funciar. „Nimic mai important — afirmă G. Poulet — în literatura şi gîndirea romantică decît intuiţia izvorului..." ; la Eminescu, Poetul, Titanul, îndrăgostitul chiar, sînt tot atîtea ipostaze ale izvorului şi, prin aceasta, o sfidare a morţii în numele unei perpetue tinereţi.

IV. **VOCAŢII**

Trei sînt marile vocaţii ale eroului eminescian : poezia, iubirea, răzvrătirea ; niciodată puterea, niciodată construcţia pragmatică, în afara fruntariilor spiritului. Fiecare din ele desemnează un arhetip mitic : Poetul Orfeu-Rom, Amor-Kama-Deva Zburător, Titan-Demon ; în creaţie, nu numai că primesc individualităţi diverse şi, relativ, bine diferenţiate, dar şi amalgamează prerogativele ; inutil să mai spunem că pentru fiecare din ele tinereţea este un postulat obligatoriu. Important este, nu atît că există, cît că între ele se stabilesc raporturi active, dialectice, care se situează între complementaritate, cauzalitate şi interpotenţare — de unde, în parte, coerenţa universului eminescian. În Mureşanu, în Arald fuzionează, în principal, iubirea şi răzvrătirea ; în Dionis, în Feciorul de împărat, în Miron, iubirea şi poezia ; în Toma Nour poezia şi răzvrătirea ; Hyperion le ridică pe toate trei la nivelul suprem.

În ordinea vocaţiilor superioare ale spiritului toate cele trei aspiraţii ale eroului eminescian au un sens ascendent, ceea ce, pentru un romantic avînd structura sa creatoare poate părea cu totul neobişnuit. Esenţial este însă nu sensul aspiraţiei, ci măsura în care eroii o realiezază. Ne oprim la această chestiune nu pentru a proba pesimismul poetului, ci ca să înţelegem esenţele ultime ce-i tutelează viziunea existenţială. Fără excepţie, revolta împotriva ordinii divine se dovedeşte zadarnică, iar cea socială eşuează ; destinul titanului din **Demonism,** ca şi cunoscutul verdict „Astfel umana roadă în calea ei îngheaţă /, Se pietrifică unul în sclav, altu-împărat" o confirmă. Erosul evoluează, şi el, sub semnul ratării sau al neîmplinirii. Mai rămîne a treia vocaţie — poezia. Monologul Poetului din textele lirice fundamentale, monolog în care focalizează toate luminile geniului lui Eminescu rezolvă impasul existenţial, într-o manieră tipic romantică : „Dar la ce să beau din lacul ce dă viaţă nesfîrşită, / Ca să văd istoria lumii dinainte-mi repetită, / Cu aceleaşi lungi mizerii s-obosesc sufletu-mi mut ? / Şi să văd cum nasc popoare, cum trăiesc, cum mor. Şi toate / Cu virtuţi, vicii aceleaşi, cu mizeri repetate... / Vrei viitorul a-l cunoaşte, te întoarce în trecut. //...// Şi de-aceea beau păharul poeziei înfocate. / Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate".

Apărarea prin „tinereţea fără bătrîneţe" este, în principal, consecinţa fricii omeneşti de moarte. Salvarea prin poezie este sfidarea pe care poetul o opune relativităţii lumii. Sublimate în „icoane" ele dau eroului eminescian aura tragică.

Mihail IORDACHE

CONSEMNĂRI

• Centenar Eminescu

Scriitorii Ion Beldeanu, George Damian, Mihail Iordache şi Marcel Mureşeanu au participat, alături de oaspeţi din întreaga ţară, în perioada 8—10 iunie a.c., la manifestările dedicate Centenarului Eminescu organizate de Comitetul Judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă Botoşani şi Uniunea Scriitorilor pe meleagurile natale ale marelui poet. Circumscrise suitei de acţiuni cultural-artistice „Eminescu 100", acestea au cuprins : colocviul ştiinţific „Mihai Eminescu — omul deplin al culturii româneşti", o întîlnire cu absolvenţi ai liceelor botoşănene, promoţia 1989, o şezătoare literară la Întreprinderea „Electrocontact", un spectacol muzical-literar „Omagiu marelui Eminescu".

Emoţionant a fost şi pelerinajul de la Ipoteşti. Cu acest prilej, scriitorii şi oamenii de cultură invitaţi au asistat la vernisajul Expoziţiei de grafică „Locuri eminesciene" semnată de pictorul bucureştean Spiru Vergulescu şi la inaugurarea Bibliotecii şi Fondului documentar „Mihai Eminescu". De asemenea, în amfiteatrul amenajat în apropierea Muzeului memorial s-a adus prin vers şi cîntec un cald omagiu poetului nostru naţional. (I.B.).

• Talent şi pasiune

S-a întîmplat de curînd să urmăresc, în avanpremieră, ultima punere în scenă a actorilor amatori din Vatra Dornei. O piesă semnată de Vasile Rebreanu, purtînd un titlu incitant : „Pe loc repaus... asasinii". Trecînd peste anecdotica respectivei comedii, impresionau naturaleţea şi deopotrivă plăcerea de a juca a interpreţilor. Fiecare dintre ei părea să se confunde cu viaţa personajului, clară rămînînd încercarea de a evidenţia trăirile definitorii ale acestuia. Bineînţeles, avînd ca punct de reper recomandările regizorale. Iar dincolo de emoţia spectacolului (încă nefinisat, nerodat) se intuiau nenumăratele ore de muncă, de reluări insistente, de replici şi gesturi repetate pînă la accepţia căutată.

La Vatra Dornei dragostea pentru teatru nu-i o noutate. Se face teatru de amatori de prin 1950, fapt ce şi explică decizia înfiinţării în 1967 a Teatrului popular al oraşului, instituţie care şi-a onorat şi-şi onorează pe deplin titulatura. Această dragoste s-a ivit dintr-o dorinţă firească aceea de a suplini depărtarea de marile centre culturale. Cei care s-au asumat această dificilă şi nobilă misiune au fost şi sînt oameni obişnuiţi, cu preocupări şi îndatoriri profesionale precise, animaţi însă de o mare dăruire pentru artă, pentru scenă. Cîteva nume : Ilie Petriuc (asistent medical), Ovidiu Nistor, Dan Stoica Marin Felecan, Doina Coţovanu (muncitori), Mioara Nistor şi Camelia Leahu (funcţionare), Viorel Pilipăţeanu (tehnician).

De-a lungul a două decenii au fost prezentate peste şaptezeci de lucrări dramatice din repertoriul clasic şi contemporan, texte alese cu grijă spre a răspunde şi dezideratelor educaţionale şi celor estetice. De o călduroasă primire din partea spectatorilor s-au bucurat, de pildă, „Matca", de Marin Sorescu, „Jocul vieţii şi al morţii în deşertul de cenuşă", de Horia Lovinescu, „Nu ne naştem toţi la aceeaşi vîrstă", de Tudor Popescu, „Hangiţa" de Carlo Goldoni sau „Ciuta", de V. I. Popa. Regizori de prestigiu s-au oferit să vină la Vatra Dornei şi să lucreze cu echipa de aici. Ceea ce vorbeşte de la sine despre potenţialul de har şi de trudă al membrilor acesteia. Unul dintre ei, Mihai Lungeanu, semnatarul premierei de care aminteam la începutul acestor rînduri, remarca îndeosebi seriozitatea şi ambiţia interpreţilor.

Adevărul este că slujitorii teatrului dornean au reuşit să-şi formeze publicul de care aveau nevoie, un public receptiv, avizat şi exigent, în acelaşi timp. De altfel, la Vatra Dornei teatrul popular asigură anual o stagiune permanentă precum şi, atunci cînd este nevoie, o stagiune estivală pentru oaspeţii sosiţi în staţiune. Calităţile formaţiei, experienţa cîştigată şi-au găsit aprecierea şi în deplasările efectuate în ţară sau la diverse confruntări zonale şi naţionale. (Teatrul dornean deţine numeroase titluri de laureat ale Festivalului naţional „Cîntarea României"). Să mai adăugăm că animatorul acestor împătimiţi ai scenei, Vasile Panţîru, reuşeşte să menţină o cotă înaltă a coeziunii colectivului şi a disciplinei necesare, fără de care succesele de pînă acum n-ar fi fost posibile.

Ion BELDEANU

Şantierul de fiecare zi

(urmare din pag. I)

care se respectă, se află în permanentă construcţie. Sau în perpetuă reconstrucţie. „Şantierul" acesta e o altă faţă, ascunsă, a vieţii citadelei industriale. În spaţiul lui se cheltuiesc pasiuni, ideile sînt înrobitoare, profesiile îşi redescoperă setea de nou.

— De aceea mi-i şi ciudă. Unii — comozi, evident — se opun îndrăznelii. E un soi de atitudine păgubitoare. În curgerea „jocului", ei „pun talpa", cum fac fotbaliştii fricoşi.

Această afirmaţie a directorului, sprijinită pe un exemplu, a fost fermentul dialogului ulterior despre modernizare. Despre programe, obiective, termene. Despre inteligenţa lucrînd pentru binele omului şi rodnicia uneltelor. Dialog pe un teren oarecum arid. Greu de întreţinut. Nu însă cu un împătimit al tehnicii.

— Modernizare?

Întrebarea lui Ioan Nemţişor a relansat curajul abordării. Şi, tot el, conturează un punct stabil de plecare :

— Astăzi, fluxul de informaţii e atît de puternic, încît nu poţi rezista. Nu poţi sta deoparte. Dacă stai, accepţi inferioritatea. Şi cui ajută asta ?

Apoi, ştiind ce cunoşteam din popasul anterior făcut aici, şi-a pus întrebări şi a răspuns cu afirmaţii sigure sau cu alte întrebări. Şi-a limpezit îndoieli şi s-a apropiat de adevăruri. A coborît meditativ în momente de tăcere şi a urcat spre înţelesuri de el ştiute, de el simţite : „Uneori nu ajung priceperea şi bunăvoinţa. Lucrurile sînt mai complicate, ca în educarea omului. Modernizarea e ambiţie. Chiar un robot gata făcut — realizat de alţii, vreau să zic — trebuie pus la lucru. Aici intră în acţiune partea noastră de suflet. Puterea noastră de a birui". Gîndul — altfel nu se putea petrece — a cuprins toate cele cinci secţii de producţie ale întreprinderii. („Da, în toate se modernizează"), mi-a spus că, acum, pe linia de emailare îşi fac datoria cinci roboţi, i-a lăudat — cu cît respect! — pe cei 800 de muncitori cu două sau trei meserii şi a acceptat, zîmbind cît viaţa unei scîntei, o ultimă provocare, prin care voiam să-mi verific o părere :

— Nu-i uşor, am înţeles...

— Cum ziceam. Dacă m-ar doborî dificultăţile, m-aş lăsa bătut cu pietre.

III

Ambiţii ale directorului ? Mai ales ale lui. Dar şi ale celor cu care lucrează. Cu care se sfătuieşte în liniştea unor birouri şi în febra dintre maşini şi utilaje. Inginerul Iosif Bialy a fost dominat, de pildă, de o ambiţie care a crescut ca un arbore timp de doi ani. Pînă a rodit. Pînă s-au bucurat şi alţii — mai ales cei de la flacăra sudurii — de sănătatea lui. Se aşteaptă acum momentul unor ultime verificări. O denumire cu multe noţiuni tehnice, şi poate de aceea foarte exactă : „Instalaţie centralizată de stocare, amestec şi distribuţie a argonului şi bioxidului de carbon". Realizarea — adăpostită de un mic edificiu, ca o casă ţărănească în două ape. În interior — ţesături metalice, curăţenie de farmacie, azurul cerului.

— Aici sînt înglobate mai multe inovaţii şi o invenţie.

Ale lui, fireşte. Însă a evitat precizarea. Ale inginerului care, după 10 ani de muncă la Combinatul Petrochimic din Borzeşti („Acolo am prins gustul pentru inovare") şi după 16 ani de activitate la întreprinderea suceveană („Aici am perioada cea mai bună"), reface cu zgîrcenie (şi numai atunci cînd este stîrnit) drumul său de zi şi de noapte spre cele douăzeci de inovaţii şi opt invenţii de pînă acum. Şi are doar 55 de ani. Acum, ca şef al atelierului de proiectare şi preşedinte al comisiei inginerilor şi tehnicienilor, îşi vede pasiunea pentru nou — e felul său de a fi ? — ca un focar ce contaminează. Care ucide amorţeala.

— Nu-i las deloc pe ingineri...

Mărturisirea, urmată de argumente (în întreprindere sînt 150 de inventatori şi inovatori; ocuparea, pe judeţ, de către aceştia, a unui loc de invidiat), avea să mă facă a înţelege că şi ei, inginerii, au nevoie de Bialy. De intuiţia lui, de încrederea lui. De imaginaţia sa tînără.

IV

Primul şantier de aici — cînd s-au născut zidurile şi s-au montat utilajele — e o amintire. De atunci însă, în fiecare an, în fiecare zi întreprinderea vrea să se afle în necontenită construcţie sau reconstrucţie. Şi este. În universul ei, prin oamenii ei. Un „şantier" în care trăiesc „gradele de libertate" ale minţii.

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREŞEANU, Ion PARANICI, Victor RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat : Eugen DIMITRIU

Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
str. Mihai Viteazul nr. 48